

PALACKPOSTA

Török József: Porlódi vitairatok a városról, kultúrájáról, közművelődéséről

(Szeged, 2003. Csongrád megyei Közművelődési Tanácsadó Központ)

Ha nem hiszik el, járjanak utána a Világirodalmi Lexikonban, hogy Verne Gyula a huszadik század második felétől kezdve mind inkább megkapta azt a világirodalmi rangot, amit hosszú felnőtt életem során magamban, saját belső mércém szerint kiosztottam neki. A tizenkilencedik század eleji romantika erkölcsi elveit ötvözte a század második felének természettudományos racionalizmusával.

Olvasták a *Grant kapitány gyermekeit*?

Bár gyermekkorom kedvenc regénye volt, felnőttként értettem meg, hogy ez a racionalitásba vetett hit apoteózisaként is felfogható. Elküldi az üzenetet, mert hiszi, hogy van vevőkészülék is, befogadó is. És tudja, hogy az üzenet elfogója befogadó is egyben, aki a nyomába ered, akit az üzenet cselekvésre készítet.

*

1992. február. A Szegedi Közgyűlés Kaszinó céljára bérbe adja a hajdani iparkamarai székházat, és a több mint húsz éve ott működő Művelődési Központot kiköltözteti onnan. A Ház partra vetett hal lett, új funkciót kellett magának keresnie. Ebből a célból született meg a *Koncepcióvázlat Szeged közművelődésének fejlesztésére*. Lényege: a hagyományos központi kultúraelosztó magatartás helyett szakmai elemző-segítő munkát kell végezni, amely a helyi társadalom törvényszerűségein, az ott élő emberek életszükségletein alapul.

1993. március. Vita a *Délmagyarország* hasábjain Szeged hosszú távú városfejlesztési koncepciójáról. A *Városfejlesztési paradigmaváltást!* című, a Bartók Béla Művelődési Központ véleményét tartalmazó írás kisebb vihart kavart. Megállapítja, hogy az anyag a szocialista városrendezési gondolkodás dezideologizált termése. A felvázolt új paradigma: a település népességmegtartó képessége helyett a népesség településmegtartó képességéről kell beszélni, azaz a fejlesztési koncepció elsődleges célja az emberek fejlesztése, másodsorban életminőségük és életérzésük javítása.

1993. július. Az első választási ciklus végére világossá vált, hogy egyik párt programja sem tartalmazza a fontos, humán szempontokat, a kultúráról való rendszerszemléletű gondolkodást. A *Szeged* folyóiratban megjelent a *Városról – társadalomról – kultúráról (egy új paradigma – és néhány gondolat)* című írás. Vezető gondolata: Az új paradigma a humán szempontú településfejlesztés, amely a konkrét ember konkrét – de nem partikuláris – igényeire, érdekeire reagál.

1994. január. A Kaszinó csődbe ment, és a város közgyűlése visszaadta a korábban elvett épületet a Bartók

Béla Művelődési Központnak. Az intézmény újra indulása előtt a népművelők a *Szemponatok egy művelődési szervezet fölépítéséhez* című írásban vázolták fel a Ház javasolt tevékenységszerkezetét.

1995. február. A második önkormányzati ciklus kezdetén a szakma kezdeményezte a kulturális intézmények bürokratikus struktúrájának lebontását. A polgármester részére javaslatot készítettek *Az algyői, szőregi és tápéi művelődési ház önállósításáról*. A korábban önálló településeket 1973-ban a városhoz csatolták, és az önálló művelődési házak a Bartók Béla Művelődési Központ tagintézményei lettek. A javaslat lényege: a kultúra demokratizálása során elengedhetetlen, hogy a helyi társadalmak beleszólási jogot kapjanak az őket szolgáló intézmények működésébe.

1995. február. A fiskális észjárás győzött a helyi társadalom és a kultúra szempontjai felett. A beadvány nem nyerte el a városvezetés tetszését, elutasították. A népművelők ismét megfogalmazták érveiket, de nem juttatták el a polgármesternek, itt azonban *Egy el nem küldött válasz* címmel nyilvánosságra hozták. Ebben megfogalmazták, hogy a gazdasági döntés nem számol az ún. „elmaradt haszon” fogalmával, a centralizált szervezet alacsony hatékonyságú működésével.

1995. március. Az intézmények önállósítása helyett offenzíva indult az intézményrendszer szétverésére, azaz kht-vá alakításukra, illetve egyesületi kezelésbe adásukra. Válaszul megalakult a *Szegedi Művelődési Otthonok Szövetsége*, amely megfogalmazta *Állásfoglalás*-át. Ebben kifejtik, hogy a kultúra folyamat, amely a maga öntörvényű, szerves fejlődésében – a maga medrében – hömpölyög. Nem lehet négyévenként új medreket ásni, s a folyót elterelni. Aprólékos, éveken át tartó konzekvens szakmaisággal érhető el eredmény. A kultúraközvetítők ezt a folyamat-jelleget tartják meghatározónak, amelyben a kontinuitás előbbre való a szubjektív értékítéleteknél.

1998. december. Az évtized közepén a kritikai látásmódú szerzőt politikai tanácsadóként alkalmazták. Azt hitte, hogy a politika a szakértelmét kívánta, azonban ahogy keserűen fogalmaz: csak virágnak kellett a zsíros kalapra. Tanácsadói működésének terméke *Az önkormányzat kulturális stratégiájának főbb szempontjai* című írás, amely tulajdonképpen korábbi gondolatainak összefoglalása. Ismét kifejti a paradigmaváltás szükségességét, javasolja a centralizált szervezet lebontását, a tagintézmények önállósítását, a kht visszaalakítását költségvetési intézménnyé. Új elgondolás a javaslat a komplex intéz-

mények létrehozására, amely a családsegítő központok szervezetét kívánja felhasználni komplex közművelődési-közösségi-szociális-mentális munka végzésére.

1999. január. Szintén a politikai tanácsadói korszak idején született *Az Önkormányzat közművelődési feladatainak ellátásáról* című írás. A szerző keserű megjegyzése: „A feljegyzés – mondhatni magamnak született, sorsában osztozott a többi szakmai gondolatéval...” Központi mondanója, hogy a liberális (USA, Anglia) és az állam-szocialista direkt irányítói magatartás között a francia-német-holland gyakorlatban kikristályosodott menedzser-típusú kultúrpolitika az, amelyet a hazai gyakorlatnak követni kellene. Ebben a modellben az állam és az önkormányzat egyrészt tulajdonosként továbbra is közvetlenül segíti és befolyásolja a helyi kultúra alakulását, másrészt növekvő mértékben támaszkodik a civil társadalom erejére. Probléma: mikorra fog megszületni az a civil társadalom, amelynek igénye van arra, hogy kezdeményező legyen ebben a folyamatban?!

1999. április. Az önkormányzatok 1994 óta ország-szerte érdemi elemzés, modellezés illetve szakmai ellenállás nélkül alakítják át közhasznú társaságokká a művelődési intézményeket. A szakmának beszélni kell a problémákról, akár azért, hogy összegyűjtse az ellenérveket, akár azért, hogy szakmailag értelmezhető szervezetté tegye, ha erre lesz szükség. *A Kinek hasznos a kht? – töpren-gő kérdések a közhasznú társasági formáról* című írás első-sorban kérdéseket fogalmaz meg, amelyekre választ kellene adni a kht értelmezéséhez.

1999. május. A Hivatal stratégiai irodája felkérte a kulturális irodát, véleményezze az önkormányzatnál formálódó városfejlesztési stratégiát. „Itt érdemes lenne megkérdezni – írja a szerző – hogy mi lett a sorsa a város felkérésére és nyilván tetemes költségre a Délterv által

1997-ban elkészített városfejlesztési koncepciónak – de nem íeszem.” A válasz *Vélemények, javaslatok a városfejlesztési stratégiáról* címmel született meg. Egyrészt szól a dokumentum szerkezetéről, a tervezésmethodikáról. A második részben pedig a tartalmi ügyekről tesz megállapításokat. Kifejti, hogy nagyon fontos humán ügyek hiányoznak a programból, másrészt az anyag alapvetően mennyiségi szemléletű, mintha a városfejlesztés elsősorban felújítási-beruházási program lenne. Végezetül felsorolja, hogy miről kellene még szólni a programcsomagban.

1999. július. A hivatalnok hatyúdala lett ez a vázlatos vélemény, amelyet *A dél-alföldi régió területfejlesztési koncepciójáról* írt. Kifejti, a szerzők arra hivatkoztak, hogy a koncepciót az EU alapelvei szerint készítették. Megállapítja, hogy imponáló a tudományos, innovációs, műszaki, logisztikai, infrastrukturális fejlesztések koordinált megjelenítése. Vonzó célok, nagy ívű feladatok. Csakhogy ez itt Magyarország, néhány száz év társadalmi lemaradással.

Végül megismétli az egész kötetten átvonuló koncepcióját. A település fejlesztése nem lehet más, mint az ott élő ember és életminőségének fejlesztése. Minden ilyen terv nem önmagáért, hanem az ember által, az emberért van. Az egyén az, aki képes megtartani települését és nem fordítva. Így lehet megszerezni és megtartani a polgárok együttműködését. A szükséges és elégséges humán-erő hiányában semmilyen koncepció sem valósítható meg. Ehhez kell a kultúra-közvetítő rendszerek felhasználása.

*

Jelentem a palackot kifogtuk! De hol van a nemes Lord, és vannak-e Grant kapitánynak gyermekei?! Remélem nyájas olvasó, legalább Önhöz eljutott az „üzenet”, elolvassa a kis kötetet, és megpróbál gondolatainak nyomába eredni!

